

СИСТЕМА ВПРАВ І ЗАВДАНЬ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНО ОРІЄНТОВАНОГО СПІЛКУВАННЯ МАЙБУТНІХ ЛІКАРІВ (НА МАТЕРІАЛІ ТЕМИ «МЕДИЦИНА. МЕДИЧНІ СПЕЦІАЛЬНОСТІ. МЕДИЧНИЙ ПЕРСОНАЛ» З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ)

SYSTEM OF EXERCISES AND TASKS FOR SHAPING A PROFESSIONALLY-ORIENTED COMMUNICATION FOR FUTURE DOCTORS (BASED ON THE MATERIAL OF THE UKRAINIAN AS A FOREIGN LANGUAGE COURSE FOR THE TOPIC “MEDICINE. MEDICAL SPECIALTIES. MEDICAL STAFF”)

Представлено вправи і завдання та подано стислі методичні коментарі щодо їхньої реалізації під час вивчення теми «Медицина. Медичні спеціальності. Медичний персонал» з української мови як іноземної. Визначено зміст та окреслено види робіт, що дозволяють одночасно із засвоєнням лексико-граматичного матеріалу реалізувати найнеобхідніші комунікативні потреби у професійній сфері, зокрема на прикладі діяльності лікаря-хірурга. Для чужомовних студентів запропоновано систему вправ і завдань, на основі яких доцільно здійснювати формування фахового усного й писемного спілкування майбутніх лікарів. Підкреслено, що зміст завдань співвідноситься з етапами проведення практичного заняття. Виділено вправи і завдання тренувального характеру, спрямовані на повторення вивченого раніше й закріплення нового матеріалу; окремо представлено текст, у якому практично реалізуються системні семантико-граматичні зв'язки, притаманні українській мові, та розроблено вправи, спрямовані на його детальне опрацювання; як окрему комунікативну складову частину виділено діалоги й міні-діалоги; репрезентовано інтерактивні завдання ігрового характеру тощо. Підкреслено, що головними мовними засобами цієї теми виступають лексико-граматичні вправи і завдання, тексти, діалоги, насичені фаховою термінологією та стандартизованими мовленнєвими конструкціями медичної галузі. Розглянуто низку синонімічних терміносполучень, які збагачують і ускладнюють сприйняття й розуміння професійного мовлення іноземними студентами. Зазначено, що навчальний матеріал, призначений для формування та розвитку різних видів мовленнєвої діяльності – слухання, говоріння, читання та письма – сприятиме формуванню навичок професійно орієнтованого спілкування майбутніх лікарів і допоможе вдосконалити методичне забезпечення навчальної дисципліни.

Ключові слова: українська мова як іноземна, система вправ і завдань, професійно орієнтоване спілкування, медицина, медичні спеціальності, лексико-граматичний матеріал.

We are presenting the exercises and tasks, with short methodical comments on their realization, during the study of the topic “Medicine. Medical specialties. Medical staff” as a part of Ukrainian as a foreign language. The content is defined and the tasks allow for simultaneous acquisition of lexical and grammatical material. This leads to the realization of the most necessary communicative needs in the professional sphere, in particular using the example of surgeon's work. The system of exercises and tasks, that require the formation of professional oral and written communication for future doctors, is proposed for foreign-language students; the correlation of tasks content with the stages of practical classes is highlighted. The training exercises and tasks that focus on the repetition of previously studied material and building on new material, are identified; a separate text is presented that realizes all systemic semantic and grammatical relations inherent in the Ukrainian language and we developed exercises aimed at its detailed elaboration; we identified dialogues and mini-dialogs as separate communicative components; interactive gaming tasks are represented, etc. We emphasize that lexicogrammatical exercises and tasks, texts, and dialogues are saturated with professional terminology and standardized speech constructs of the healthcare industry, as these are the main linguistic components of the given theme. We considered a series of synonymous term combinations that enrich and, at the same time, complicate the perception and understanding of professional broadcasting by foreign student. It is said that the teaching material is intended to form and develop different types of speech activities (listening, speaking, reading and writing) and will help to shape professionally-oriented communication skills for future doctors and improve methodological supply of the academic discipline.

Key words: Ukrainian as a foreign language, system of exercises and tasks, professionally-oriented communication, medicine, medical specialties, lexicogrammatical material.

УДК 378.147:811.161.2'243:61-057.875
DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085-2019-13-2-19>

Зевако В.І.,

канд. філол. наук,

доцент кафедри української мови

Тернопільського державного медичного

університету імені І.Я. Горбачевського

Міністерства охорони здоров'я України

Постановка проблеми у загальному вигляді. Професійна орієнтація майбутніх лікарів здійснюється не лише у процесі засвоєння спеціальних, а й під час вивчення лінгвістичних дисциплін. Мета навчання української мови як іноземної – досягнення іншомовної комунікативної компетентності, спрямованої на використання мови у повсякденному побутовому спілкуванні та професійній

діяльності під час клінічної практики, комунікації з пацієнтами й колегами тощо. Отже, формування вмінь і навичок професійно орієнтованого спілкування залишається актуальним завданням викладача.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Методична база для навчання української мови як іноземної – це, насамперед, типова програма

навчальної дисципліни «Українська мова як іноземна» для іноземних студентів вищих навчальних закладів МОЗ України [4], підручники, посібники та інші науково-методичні здобутки, де кваліфікуються поняття професійно орієнтованого спілкування та фахової компетенції, зокрема роботи О.Ю. Корж [1], Т.В. Сергієнко [2], У.В. Соловій [3], Г.П. Хирівської [5], Л.Б. Шутак, І.О. Собко [6]. Водночас відзначимо й розбіжності як щодо концептуального підходу до навчання дисципліни загалом, так і щодо методики вивчення того чи іншого мовного матеріалу зокрема.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Важливу роль у процесі викладання української мови як іноземної відіграють навчально-методичні матеріали, зокрема усні й письмові вправи і практичні завдання, які формують навички професійного спілкування майбутніх лікарів. З огляду на сказане вважаємо за доцільне поділитися набутим методичним досвідом, адже відображені у статті матеріали допоможуть викладачам медичних вищих закладів освіти під час навчання української мови чужоземних студентів і сприятимуть удосконаленню методичного забезпечення навчальної дисципліни.

Мета статті – представити розроблену й апробовану автором систему вправ і завдань для формування професійно орієнтованого спілкування майбутніх лікарів у процесі вивчення теми «Медицина. Медичні спеціальності. Медичний персонал» з української мови як іноземної.

Виклад основного матеріалу. Тема «Медицина. Медичні спеціальності. Медичний персонал» покликана надати майбутнім лікарям відомості про їхню професійну діяльність, зокрема на прикладі фаху хірурга. Головні мовні засоби цієї теми – лексико-граматичні вправи та завдання, тексти, діалоги, насичені фаховою термінологією та стандартизованими мовленнєвими конструкціями медичної галузі.

Ми проводимо практичне заняття таким чином.

Спочатку студенти, використовуючи словник до теми, засвоюють нескладні визначення: *Медицина – наукова та практична діяльність, що вивчає нормальні й патологічні процеси в організмі людини, захворювання, патологічні стани та методи їхнього лікування і профілактики. Медичний персонал – це лікарі, медсестри, санітари. Особлива група медичних кадрів – провізори і фармацевти.*

Після цього здійснюється повторення вивченого раніше: **Прочитайте, назвіть слова, які позначають медичні професії.**

Хвороба, лікарня, тихо, невролог, рука, терапевт, парамедик, ручка, сімейний лікар, кардіолог, читати, хірург, ресторан, травматолог, котлета, гінеколог, їсти, офтальмолог, психіатр, вересень, імунолог, аудиторія, олівець,

лікар-рентгенолог, кімната, лікар-косметолог, місто, дерматолог, тролейбус, писати, пульмонолог, книга, стоматолог, ходити, логопед, купувати, дитина, педіатр, зошит, масаж, реабілітолог, ін'єкція, погода, медсестра, вухо, око, отоларинголог, спина, анестезіолог, гастроентеролог.

Цю вправу можна ускладнити: а) **згрупуйте слова за темами;** б) **складіть і озвучте міні-діалоги, використовуючи прості конструкції типу** *Хто твій тато / мама / брат? – Мій тато / моя мама / мій брат – психіатр; Ким ти хочеш працювати? – Я хочу працювати отоларингологом* тощо.

Наступна вправа готує студентів до сприйняття нового матеріалу, водночас тут повторюються уже відомі медичні терміни, що співвідносяться з назвами професій. Ми вводимо слова, які студенти раніше не вивчали, але можуть розпізнати через їхній інтернаціональний характер. Мета вправи полягає в тому, щоб студенти назвали спеціалізацію лікаря, орієнтуючись на термінологічні лексеми, що входять до їхнього пасивного словника. Отже, завдання формулюємо таким чином: **Поєднайте слова з назвами медичних професій, поданими у довідці.**

1. Аптека, ліки, ацетилсаліцилова кислота – .
2. Скальпель, операція, стерильність – . 3. Зуби, пломба, ортодонтія – . 4. Око, окуляри, оптика – .
5. Гіпертонія, кровonosна система, аритмія – .
6. Отит, ларингіт, вухо – . 7. Шлунок, гастрит, дієтотерапія – . 8. Психотерапія, депресія, психодрама – .
9. Анестезія, передопераційний наркоз, місцеве знеболення – . 10. Аналіз, еритроцити, лейкоцити – . 11. Масаж, фізіопроцедури, реабілітація – . 12. Легені, бронхи, пневмонія – .
13. Ін'єкція, маніпуляційна, призначення лікаря – .
14. Профілактика травм, рана, струс мозку – .

Довідка: *пульмонолог, лікар-лаборант, анестезіолог, гастроентеролог, фармацевт, офтальмолог, стоматолог, отоларинголог, психіатр, хірург, кардіолог, реабілітолог, медсестра, травматолог.*

Замість розглянутої вправи (залежно від рівня підготовленості групи іноземних студентів) можна подати іншу, наприклад, із таким завданням: **Знайдіть зайве слово або словосполучення:**

1. Хірург, терапевт, отоларинголог, гінеколог, продавець. 2. Еколог, викладач, перукар, архітектор, стоматолог. 3. Медицина, лінгвістика, математика, поліклініка, стоматологія. 4. Стоматолог-хірург, стоматолог-терапевт, студент-іноземець. 5. Спина, книга, шия, плече, голова. 6. Шлунок, печінка, око, нирка, серце. 7. Рука, палець, вухо, нога, зап'ясток. 8. Діабет, астма, малярія, ін'єкція, пневмонія. 9. Аналізи, фонендоскоп, шприц, тонометр, термометр. 10. Зубний біль, аналіз крові, новий тонометр,

гаряча кава. 11. Лікар – пацієнт, викладач – студент, лікарня – будинок. 12. Пластичний хірург, лазерний хірург, дитячий хірург, високий хірург. 13. Хворіти, читати, лікувати, оперувати, кашляти. 14. Хворий – здоровий, веселий – сумний, теплий – гарячий.

Активізувавши відомий матеріал, студенти опрацьовують нові терміни, вивчаючи їх за допомогою словника до заняття. **Прочитайте. Запишіть терміни-словосполучення:** медична допомога, оперативне лікування, хірургічне втручання, медичний процес, абдомінальний хірург, черевна порожнина, торакальний хірург, грудна клітка, хірургічне лікування, судинний хірург, кровonosні судини, лімфатичні судини, пластичний хірург, лазерний хірург, дитячий хірург, опіковий хірург, щелепно-лицьовий хірург.

Виконані вправи полегшать сприйняття основного тексту «Професія хірурга», який слухають, а потім читають студенти. Загалом текст вважаємо чи не найважливішою ланкою з-посеред усіх завдань, що опрацьовуються на занятті, оскільки в ньому практично реалізуються всі системні лексико-граматичні зв'язки, притаманні українській мові.

Хірург надає медичну допомогу пацієнтам, що потребують оперативного лікування. Під час операції відбувається хірургічне втручання в тканини й органи людини. В операції беруть участь хірург (хірурги), медсестра й анестезіолог.

Є різні спеціалізації лікаря-хірурга.

Абдомінальний хірург займається лікуванням патології черевної порожнини, наприклад, апендициту, холецистити, панкреатиту. Торакальний хірург спеціалізується на оперативному лікуванні хвороб легенів і травм грудної клітки. Хірургічне лікування кровonosних і лімфатичних судин – компетенція судинного хірурга (флеболога). Хірург-трансплантолог може здійснювати пересадку печінки, нирок, серця. Пластичні хірурги допомагають людям із деформаціями чи дефектами органів або пацієнтам, що постраждали в аварії або катастрофі. Лазерний хірург проводить операції в офтальмології, дерматології, стоматології, нейрохірургії. Лікування хвороб і порушень у роботі окремих органів здійснюють хірург-ендокринолог, хірург-гінеколог, хірург-офтальмолог, щелепно-лицьовий хірург, кардіохірург, нейрохірург.

Існують ще й такі спеціалізації, як дитячий хірург, опіковий хірург, хірург-онколог, хірург-травматолог та ін.

Хірург – відповідальна й почесна професія.

Після читання тексту аналізуємо його: студенти формулюють запитання й відповіді; працюючи з малюнками, називають різні спеціалізації хірурга; виписують синонімічні словосполучення тощо.

Вважаємо за потрібне звернути увагу студентів саме на останнє завдання, адже синонімічні терміносполуки не лише збагачують професійне мовлення, але й ускладнюють його сприйняття й розуміння, тому ідентифікація подібних словосполучень є важливою частиною засвоєння нового матеріалу:

Хірургічна операція = хірургічне втручання, оперативне лікування, хірургічне лікування.

Лікування = медична допомога, надання медичної допомоги.

Лікувати = займатися лікуванням, надавати медичну допомогу.

Оперувати = робити операцію, проводити операцію, здійснювати хірургічне втручання, здійснювати оперативне лікування, займатися оперативним лікуванням.

Мета наступного завдання – **поєднати словосполучення з тексту.**

Абдомінальний хірург	оперативне лікування дитячих хвороб
Торакальний хірург	хірургічне лікування зубів
Судинний хірург	пересадка органів
Хірург-травматолог	операції органів грудної клітки
Хірург-трансплантолог	оперативне лікування деформацій чи дефектів органів
Пластичний хірург	хірургічне лікування органів зору
Дитячий хірург	хірургічне лікування травм
Нейрохірург	операції органів черевної порожнини
Кардіохірург	оперативне лікування кровonosних і лімфатичних судин
Хірург-гінеколог	операції органів ротової порожнини
Хірург-стоматолог	оперативне лікування серця
Щелепно-лицьовий хірург	хірургічне лікування нервової системи
Хірург-офтальмолог	хірургічне лікування за допомогою лазера
Лазерний хірург	гінекологічні операції

Пов'язавши частини речень, студенти можуть скласти міні-діалоги, наприклад, такого типу:

– Ким ти хочеш бути?

– Я хочу бути абдомінальним хірургом.

– А що робить абдомінальний хірург?

– Він оперує органи черевної порожнини / робить операції органів черевної порожнини.

Замість цього завдання можна виконати інше, що визначає ступінь розуміння вивченого: **Доповніть речення. Правильно вживайте слова і словосполучення з дужок.**

1. Абдомінальний хірург оперує органи (ротової порожнини; черевної порожнини). 2. Торакальний хірург оперує органи (черевної порожнини;

грудної клітки). 3. Судинний хірург здійснює оперативне лікування (кровоносних судин; зубів). 4. Лазер використовують в (офтальмології; в аудиторії). 5. Хірург-трансплантолог займається (пересадкою органів; лікуванням вуха, горла, носа). 6. Пластичний хірург допомагає людям (із проблемами кровоносних судин; із деформацією органів). 7. Лазерний хірург проводить операції за допомогою (скальпеля; лазера). 8. Дитячий хірург оперує (жінок, дітей). 9. Хірург-травматолог надає хірургічну допомогу (пацієнтам із пульпітом; пацієнтам із травмами). 10. Нейрохірург оперує пацієнтів із захворюваннями (ротової порожнини; нервової системи). 11. Кардіохірург робить операції (на печінці; на серці). 12. Хірург-гінеколог робить (гінекологічні операції; дерматологічні операції). 13. Хірург-стоматолог здійснює оперативне лікування (зубів; очей).

Ці речення також можна трансформувати в діалог.

Передбачено також вправу ігрового характеру: **Прочитайте і запишіть зашифровані слова, які називають професії в хірургії.**

уррґхі – ? (хірург); *оалногестезі* – ? (анестезіолог); *рнотанлсалпогт* – ? (трансплантолог); *корагірхіруд* – ? (кардіохірург); *ругінрохйре* – ? (нейрохірург); *мільбнадонаіргху* – ? (абдомінальний хірург); *окийальтранрухгір* – ? (торакальний хірург); *нисдинйугірхур* – ? (судинний хірург); *тидийчягуріх* – ? (дитячий хірург); *ругрхі-нсогнтаоплатл* – ? (хірург-трансплантолог); *угрхіротмартавогл* – ? (хірург-травматолог); *ірхугролгокіне* – ? (хірург-гінеколог); *гірухр-локогон* – ? (хірург-онколог); *гхурір-ногдокоенрил* – ? (хірург-ендокринолог).

З метою перевірки / самоперевірки й узагальнення знань наприкінці заняття і теми загалом можна запропонувати такі вправи – письмову й усну.

Напишіть правильно.

Ан...стезіолог, х...рург, дермат...лог, о...тальмолог, гін...колог, кард...охіру...г, тра...матолог, транспл...нтолог, паці...нт, т...ракальний, а...домінальний; фл...болог, допомо...а, лікарн..., оп...рація, спеціал...ність.

Хто це?

1. Спеціаліст із захворювань шкіри. 2. Фахівець із лікувального харчування, що розробляє правильні дієти для хворих. 3. Вивчає механізми виникнення, розвитку і клінічні прояви інфекційних хвороб, розробляє методи їхнього лікування та профілактики. 4. Виявляє та лікує кардіологічні хвороби. 5. Виявляє, діагностує та лікує дитячі хвороби. 6. Професіонал, що володіє техніками класичного, спортивного та лікувального

масажу. 7. Займається лікуванням захворювань органів зору. 8. Фахівець із лікування захворювань нервової системи, які потребують хірургічного втручання. 9. Фахівець, який досконально знається на лікарських препаратах, їх застосуванні, складі та дозуваннях. 10. Лікує неврози, депресії, тривожні стани, панічні атаки. 11. Спеціаліст у галузі вірусології. 12. Займається лікуванням зубів та органів ротової порожнини. 13. Спеціаліст із виправлення дефектів мовлення у дорослих і дітей. 14. Фахівець із захворювань вуха, горла, носа.

Довідка: нейрохірург, дерматолог, масажист, педіатр, отоларинголог, дієтолог, фармацевт, інфекціоніст, логопед, стоматолог, психотерапевт, кардіолог, офтальмолог, вірусолог.

Останню вправу можна провести у вигляді вікторини або в інший ігровий спосіб.

Висновки. Наведені матеріали, творчо опрацьовані й доповнені викладачем і засвоєні іноземними студентами, сприятимуть формуванню навичок професійно орієнтованого спілкування і його реалізації під час практичної діяльності майбутніх лікарів.

Перспективу подальших пошуків у напрямі дослідження вбачаємо у розробці навчально-методичних матеріалів до тем, пов'язаних із майбутнім фахом.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Корж О.Ю. Комунікативні якості майбутніх лікарів. *Науковий вісник Донбасу*. 2011. № 3. URL: <http://nvd.luguniv.edu.ua/archiv/NN15/11kooyml.pdf> (дата звернення: 07.06.2019).
2. Сергієнко Т. Підходи до навчання української мови як іноземної в медичних університетах. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2017. № 6. С. 153–165.
3. Соловій У. Проблемні аспекти викладання навчальної дисципліни «Українська мова (за професійним спрямуванням)» у вищих медичних навчальних закладах. *Педагогіка вищої та середньої школи*. 2015. Вип. 44. С. 256–260.
4. Українська мова як іноземна (англійськомовна форма навчання): Типова програма нормативної навчальної дисципліни для іноземних студентів вищих навчальних закладів МОЗ України. *Галузь знань: 22 «Охорона здоров'я / уклад : С.М. Луцак, О.І. Криницька, О.В. Дикан та ін.. Київ, 2016. 202 с.*
5. Хирівська Г. Вивчення фармацевтичної термінології в іншомовній аудиторії. *Теорія і практика викладання української мови як іноземної*. 2015. № 11. С. 105–112.
6. Шутак Л.Б., Собко І.О. Досконале знання мови фаху – запорука вільного самовираження у професії. *Буковинський медичний вісник*. 2010. № 4. С. 177–178.